

IMIGRACIJA Į LIETUVĄ STUDIJŲ TIKSLAIS: INDIJOS PILIEČIŲ LŪKESČIAI DARBO RINKOJE

Indrė KIRELIENĖ
LSTC Darbo rinkos tyrimų institutas
A. Goštauto g. 9, LT-01108 Vilnius
El. paštas: indre.kireliene@lstc.lt

Santrauka. Šiame straipsnyje analizuojamos studijų tikslais atvykusių Indijos piliečių integracijos į Lietuvos darbo rinką patirtys. Imigracija dažnu atveju reiškia procesą, kuomet atvykstama į priimančiąją šalį su tikslu joje apsigyventi. Teisiniame diskurse, pabrėžiamas imigracijos legalumo aspektas, pasižymintis tikslų skirtybėmis: studijų / mokslo; šeimos susijungimo; darbo; verslo; mokslinės / tiriamosios veiklos migracija. Dažniausiai į Lietuvą imigruojama darbo tikslais ir tik nedidelė procentinė išraiška atvykusiųjų yra studijų tikslais atvykę imigrantai. Didžiausia dalis atvykusiųjų studijuoti yra Indijos piliečiai, tačiau po studijų baigimo, įgiję aukštą kvalifikaciją, asmenys persikelia gyventi ir pridėtinę vertę kurti kitose šalyse. Empirinis tyrimas atliktas kokybinių duomenų pagrindu, remiantis 2020 m. atlikto interviu duomenimis. Tyrimo rezultatai atskleidžia, jog studijų tikslais į Lietuvą imigravusių Indijos piliečių integraciją į darbo rinką sąlygojantys ir skatinantys veiksniai yra šie: galimybė mokytis lietuvių kalbos kursuose; Užimtumo tarnybos bei įdarbinimo agentūrų paslaugų optimizavimas anglakalbiams imigrantams; alma mater (aukštojo mokslo įstaigų) vaidmens gerinimas studentų integracijoje į darbo rinką / pagalba darbo paieškoje / kuravimas; darbo užmokesčio didinimo klausimai atsižvelgiant į turimą išsilavinimą. Visgi, nuo pat atvykimo į Lietuvą pradžios, imigrantai susiduria su ribojimais ir diskriminacine įvardintina įstatymine spraga, kuri slopina jų profesinį / darbinį potencialą, saviraišką ir pačią integraciją į darbo rinką.

Raktažodžiai: imigracija, imigrantų integracija, darbo rinka, migracija studijų tikslais.

Įvadas

Tarpvalstybinis mobilumas telkia pasaulio mokslininkus analizuoti migracinius procesus bei su jų atsiradimu kylančius iššūkius. Asmenų migracija diferencijuojama pagal skirtingus migracinius tikslus, tačiau bene dažniausiai pasitaikanti yra darbo migracija, siekiant ekonominės gerovės (Matiušaitytė, 2003), tad pasirenkamos šalys, kur pragyvenimo lygis ar bent jau darbo užmokestis yra didesnis. Egzistuoja ir kiti migrantų atvykimo tikslai, aprėpiantys įvairius migracines priežastis.

Viena iš migracijos priežasčių yra mokslo siekis, kuomet jauni ir ambicingi asmenys atvyksta į Lietuvą studijų tikslais. Užsienio studentų atvykimas į šalį aptariamas pozityviaja prasme, pabrėžiant prastėjančią demografinę Lietuvos situaciją ir skatinant įtrauktis į darbo rinką polemiką baigus studijas. Jauni, adaptabilūs šalies kultūrai asmenys, konstruoja socialinius ryšius tolimesnei integracijai ir yra apibūdinami kaip „idealūs“ darbo imigrantai“ (VSAC, 2017).

Anot Vyriausybės strateginės analizės centro (2020), „2014–2019 m. į Lietuvos aukštąsias mokyklas įstojusių užsieniečių skaičius sparčiai augo“, didžiausią užsienio studentų dalį sudarė Baltarusijos, Ukrainos, Indijos, Kinijos pilietybę turintys asmenys. Remiantis Migracijos departamento duomenimis (2020), Indijos piliečiai imigruoja į Lietuvą studijų tikslais vis gausiau. Štai 2016–2020 m. Indijos piliečiams išduotų leidimų laikinai gyventi (toliau – LLG) studijų pagrindu skaičius buvo didžiausias, lyginant su kitomis valstybėmis, pagal imigrantų pilietybę: Indijos piliečių skaičius nurodytu laikotarpiu perkopė 2000, o Baltarusijos ir Ukrainos piliečiai gavo po maždaug 900 LLG.

Išskiriant Indijos piliečių, kaip didžiausios imigracijos į Lietuvą studijų tikslais, diasporą, keliamas probleminis klausimas – kodėl studijas baigę asmenys palieka Lietuvą? Kodėl Lietuva yra tranzitinė, o ne paskirties šalis imigrantams? Siekiant atsakyti į šį klausimą, akcentuojama imigracija studijų tikslais, kuomet atvykstantys į šalį studijuoti „protai“ įsitvirtina Lietuvoje arba „nuteka“ į kitas šalis, ir kas tyrimo atveju skatino / slopino integraciją į Lietuvos darbo rinką.

Lietuvos empirinėje plotmėje edukaciniais tikslais atvykusių imigrantų tematiką lietuvių Didižgalvytė (2018), Čepeliauskaitė (2018) bei Žibas (2012). Simanauskaitė ir Merkytė (2015) apžvelgė užsieniečių iš ne ES šalių priėmimo ir integracijos Lietuvos aukštosiose mokyklose problematiką, tačiau trūksta gilesnių tyrimų apie studijų tikslais atvykusių imigrantus, kurie vis dėlto nusprendžia integruotis į darbo rinką Lietuvoje, dažniausiai apsiribojama politikos ar statistikos / tendencijų apžvalga.

Užsienio moksliniame diskurse imigrantų integracijos problematika analizuota gerokai plačiau. Imigrantų integracijos problematiką analizavo Amit (2010), Duncan ir Trejo (2018), Janska ir Bernard (2018), Valenta ir Drbohlav (2018). Ekonominės sėkmės aspektą imigrantų integracijai pabrėžia Hout (2012), teigdamas, kad išsilavinimas yra ekonominio įgalinimo būtinybė, o štai Bloemraad (2007) teigia, jog išsilavinimas ir po jo einantis ištraukimas į darbo rinką turi ypatingą svarbą priimančiajai šaliai ir imigruojančiam asmeniui.

Darant prielaidą, kad Lietuvos moksliniame diskurse trūksta skirtingais tikslais imigravusių asmenų integracijos į darbo rinką aprėpties, siekiama atkreipti dėmesį į imigracinio tikslo skirtybes, o šiuo konkrečiu atveju – edukacijos siekiančių imigrantų atvejį. *Objektu* laikytina studijų tikslais atvykusių imigrantų integracija Lietuvos darbo rinkoje. Siekta išsiaiškinti Indijos piliečių, imigravusių į Lietuvą studijų tikslais, lūkesčius prieš pradėdant mokytis Lietuvoje (*a priori* – lotyn. „*pīrminis/-ė*“) ir jau po mokslų baigimo (*a posteriori* – lotyn. „*galutinis*“). Taip pat norima išskirti integraciją į darbo rinką skatinančias prielaidas.

Tyrimo metodologija: pusiau struktūruoti giluminiai interviu, atliekami su Indijos piliečiais, imigravusiais į Lietuvą mokslo tikslais ir įgijusiais aukštojo mokslo laipsnį. Straipsnyje pateikiamos teorinės sąsajos, atliepiančios iškeltus uždavinius: aptartos imigracijos reiškinių atskleidžiančios įžvalgos atliekant mokslinės literatūros analizę. Antriniai statistiniai duomenys analizuoti siekiant apžvelgti imigracijos tendencijas Lietuvoje. Empirinė dalis pateikia mokslo tikslais atvykusių Indijos piliečių patirtis integruojantis į Lietuvos darbo rinką, išryškina didžiausias spragas bei motyvuojančius veiksnius, teorinės ir empirinės dalies sąryšis suteikia galimybę atskleisti integraciją gerinančias prielaidas.

1. Imigracijos diferenciacija teoriniame lygmenyje

Migracijos reikšmė interpretuotina atsižvelgiant į pačio reiškimo apimtį, t. y. gali būti suvokiama konkrečioje terpėje ir siauresniu mikro lygmeniu, tačiau plačiaja prasme gali apibūdinti visumą be gilesnės plėtotės. Minėtas lotyniškasis „migratio“ apima sąvokinę visumą: imigraciją, emigraciją ir grįžtamąją migraciją (reemigraciją) Schmitz (2003), tačiau imant imigracijos pavyzdį, tai yra tas pats „migratio“, tik iš priimančiosios šalies perspektyvų.

Imigracijos samprata apima migraciją įvairiais pagrindais, ne tik laikiną apsistojimą ar darbo leidimų gavimą šalyje. Sąvoka dažnu atveju reiškia procesą, atvykstant asmenims iš svečios šalies su tikslu joje apsigyventi (Cambridge Dictionary, 2020). Žvelgiant per *sensu largo* prizmę, imigruojančius asmenis galima skirstyti į skirtingas kategorijas valstybės kontekste. Štai Smith (2017) remdamasis atliktų empirinių tyrimų medžiaga teigia, jog egzistuoja trys imigrantų tipai: *į tikslą orientuotas migrantas* (finansinei realizacijai, kuri buvo sunkiai pasiekiamą kilmės šalyje); *kartojantis veiksmą – grįžtantis migrantas* (finansinė paskata skatina kartoti migraciją); *nuolatiniai migrantai* (ilgą laiką buvę į tikslą orientuotais migrantais, nusprendžia visam laikui palikti kilmės šalį ir persikelti gyventi į tikslo šalį). Skirtingi autoriai pateikia skirtingas imigracijos priežastis, kurias galima konkretinti ir išskirti jų kategorijas (Freeman, 1978, 1979; Hollifield, 1998; Cholewinski, 2002; Honohan, 2009): ekonominės priežastys (darbo jėgos migracija); socialinės priežastys (šeimų susijungimas); humanitarinės priežastys (pabėgėliai, prieglobstis); kultūrinės bei istorinės priežastys (angl. *coethnics*).

Priimančioji šalis imigracijos tipizaciją gali skaidyti įvairiai, remiantis teisės aktais tarptautinių bendrijų arba konkrečios šalies įstatyminiu lygmeniu, taip pat kitų disciplinų pateiktomis apibrėžtimis (pvz.: socialinių ar ekonomikos mokslų). Visgi, pagrindinės autorių minimos imigracijos rūšys skirstomos į legalią ir nelegalią. Legalios imigracijos pogrupiai išskiriami kaip imigracija šeimų susijungimo pagrindu, mokslo, verslo bei darbo tikslais. Nelegalios imigracijos pavyzdžiai aprėpia pabėgėlius, nelegaliai kirtusius sieną asmenis ir kt. Žvelgiant į imigraciją per priimančiosios šalies, t. y. Lietuvos perspektyvą, galime rasti takoskyrą imigranto apibrėžime. Statistikai pasitelkiamos grįžusių emigrantų skaitinės išraiškos, įvardijamos kaip imigracija į Lietuvą, tačiau terminijos įvairovė migracijos reiškinio atžvilgiu autorių vartojama skirtinguose kontekstuose. Šiame straipsnyje akcentuojama asmenų iš trečiųjų šalių (t. y. ne Europos Sąjungos šalių – narių) imigracija į Lietuvą, siekiant išvengti klaidingo sugrįžusių į Lietuvą tautiečių, kuriuos autorė apibrėžia ankstesniame savo darbe kaip reemigrantus arba grįžtančiuosius migrantus, traktavimo (Kirelienė, 2015).

Apibendrinant imigraciją kaip reiškinį, galima teigti, kad ji sąlygojama skirtingų priežasčių bei veiksnių. Imigruojama skirtingiems laikotarpiams ir netgi skirtingais būdais (legaliai, nelegaliai). Visgi, pati imigracija dažniausiai aprėpia asmenų iš trečiųjų šalių imigraciją į priimančiąją šalį, turint skirtingus migracinius tikslus (darbas, mokslas, šeimos susijungimas ir kt.).

2. Imigracijos į Lietuvą studijų tikslais tendencijos

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, išaugę emigracijos rodikliai lėmė demografijos pokyčius, buvo juntamas didėjantis darbo jėgos trūkumas (Žibas, Platačiūtė, 2009). Pastebint, kad

imigracijos srautai į Lietuvą yra linę didėti, keliami imigrantų integracijos į darbo rinką klausimai. Kuomet didžiausią imigruojančiųjų dalį sudaro būtent darbo imigrantai, atvykę jau su konkrečiu tikslu dirbti, jų integracijos į darbo rinką klausimai „aplenkiami“. Lietuvoje trūkstant aukštos kvalifikacijos informacinių technologijų, ryšių sistemų, fizinių mokslų ir inžinerijos specialistų (Vyriausybės strateginės analizės centras, 2017), pabrėžiama potenciali aukštos kvalifikacijos darbo jėga, kai imigrantai į Lietuvą atvyksta su tikslu studijuoti. Kadangi tarp į Lietuvą studijų tikslais imigruojančiųjų Indijos piliečių skaičius yra didžiausias, siekiama apžvelgti tiek politines, tiek statistines pateiktis bendrai imigracinei apžvalgai, sudarant pagrindimą empiriniam tyrimui.

Politika. Asmenims iš trečiųjų šalių judėjimas Europos Sąjungoje ribojamas teisės aktais. Lietuvos migracijos politikai itin svarbiomis išskirtinos tarptautinės sutartys: Šengeno, Dublino, Išorinių sienų konvencija, Maastrichto, Amsterdamo sutartys. ES prieglobsčio politika, apimanti bendradarbiavimą su migrantų kilmės šalimi, migracijos srautų valdymas bei prieglobsčio klausimai buvo kelti Tarpinės Europos Tarybos susitikime 1999 m., 2005 m. priimta Hagos programa. 2009 m. Stokholmo programoje pateikti Europos Sąjungos prioritetiniai teisingumo erdvės, laisvės ir saugumo srityse 2010–2014 m. laikotarpiui ankstesnių, Tarpinės ir Hagos, programų pasiekimus pabrėžianti programa aptarė teisingumo, laisvės ir saugumo erdvės stiprinimo veiksmus, akcentuodama piliečių interesus ir poreikius. Reglamentų ir direktyvų gausoje pabrėžiami aktualiausi teisiniai dokumentai: dėl teisės į šeimos susijungimą (2003/86/EB); Europos Sąjungos viduje savanoriaujančių, besistažuojančių ar studijuojančių asmenų priėmimas (2004/114); aukštos kvalifikacijos asmenų (mokslininkų) iš trečiųjų šalių sąlygų lengvinimas (2005/71). Svarbus Reglamentas dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje (1612/68/EEC), kadangi šiuo reglamentu įtvirtinamas imigrantų diskriminacijos darbe atmetimas (Europos prieglobsčio, sienų ir imigracijos teisės vadovas, 2014).

Konkrečiai Lietuvoje, įstatyminė bazė imigracijos tyrimams apsiriboja keletu svarbių įstatymų: Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 2004 m. Nr. 568 (aktuali redakcija 2020 m. vasario 1 d.); LR Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimas Nr. 416 „Dėl Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007–2008 metų plano patvirtinimo“ pakeitimo; 2005 m. 436 nutarimas „Dėl užsieniečių, kuriems draudžiama atvykti į Lietuvos Respubliką, nacionalinio sąrašo sudarymo ir tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ (naujausia galiojanti suvestinė redakcija 2019 m. rugsėjo 1 d.); 2013 m. „Dėl leidimų dirbti užsieniečiams išdavimo“ Nr. V-242 (aktuali redakcija 2019 m. rugsėjo 18 d.); 2015 m. Nr. V-139 „Dėl sprendimo dėl užsieniečio darbo atitikties Lietuvos Respublikos darbo rinkos poreikiams priėmimo tvarkos aprašo vykdymo“ (aktuali redakcija 2019 m. rugsėjo 18 d.) ir kt.

Įdomu tai, kad įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 2004 m. (aktuali redakcija 2020 m.), pateiktas išaiškinimas, jog „užsienietis studijų ar mokymosi laikotarpiu turi teisę dirbti ne daugiau kaip 20 valandų per savaitę, išskyrus švietimo įstaigos ar mokslo ir studijų institucijos nustatytą vasaros atostogų, studijų arba mokymosi laikotarpiu numatytos praktikos laikotarpį. Šioje dalyje nustatytas darbo laiko apribojimas netaikomas užsieniečiams,

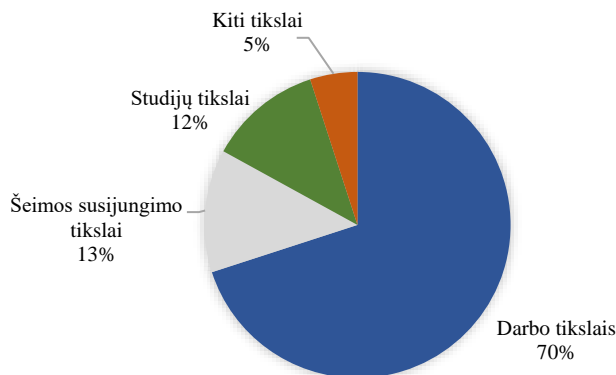
studijuojantiems doktorantūroje“. Teigtina, kad jau nuo pirmųjų atvykimo metų, imigrantai yra ribojami, o jų finansinės paramos našta (arba bent jau didžioji jos dalis) tenka tėvams ar kitiems pajamų davėjams.

Imigrantui baigus studijas gali būti išduodamas leidimas laikinai gyventi, darbo paieškoms arba savarankiškos veiklos pradėjimui (iki 1 metų). Be to, studijas baigę imigrantai gali teikti prašymą leidimo laikinai gyventi gavimui darbo pagrindu 2–3 metų laikotarpiui, jei planuoja dirbti aukštos kvalifikacijos darbus. Supaprastinta yra tai, kad keletą metų nuo studijų baigimo nėra privalomas Užimtumo tarnybos sprendimas dėl atitikimo darbo rinkos poreikiams Lietuvos Respublikoje.

Statistika. 2012 m. didžiausią dalį, 69 proc., visų Lietuvoje įstojusių užsieniečių sudarė esamų ir buvusių Nepriklausomų valstybių sandraugos²² (NVS) šalių piliečiai. Vėlesniais metais buvo pastebimas įstojusiujų iš NVS mažėjimas, o Europos ir Azijos regionų piliečiai stėjo dažniau. Daugiausiai į Lietuvos aukštąsias mokyklas priimtų užsieniečių 2017 m. sudarė Azijos valstybių piliečiai, maždaug ketvirtadalis visų įstojusiujų buvo iš NVS šalių. Dažniausiai studijų tikslais imigravo Indijos, Baltarusijos, Ukrainos piliečiai (Vyriausybės strateginės analizės centras, 2017).

2018 m. daugiausia leidimų laikinai gyventi buvo išduota darbo (70 proc.), šeimos susijungimo (13 proc.) ir mokymosi (12 proc.) pagrindais (1 pav.) (Oficialiosios statistikos portalas, 2020).

1 pav. Išduoti leidimai laikinai gyventi įvairiais pagrindais 2018 m. (proc.)

Šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas, 2020.

Remiantis specialiosios užklausos Migracijos departamentui duomenimis (2020), daugiausiai leidimų laikinai gyventi (LLG) studijų pagrindu 2016–2020-12-28 laikotarpiu buvo išduota būtent Indijos piliečiams. Indijos piliečių imigracija studijų tikslais lenkia Baltarusijos (918), Ukrainos (897) ir kitų ne ES valstybių piliečių atvykimą į Lietuvą (1 lentelė).

²² Rusijos įtakos sferoje buvusios / likusios Nepriklausomos valstybių sandraugos šalys.

Galima daryti prielaidą, kad būtent Indijos piliečiams studijų kokybė ir kainų už studijas dydis Lietuvoje yra palankus. Diskusiniu klausimu tampa skatinamieji būtent šios tautybės imigrantų atvykimo studijuoti veiksniai, kurie galimai susiję su mažesnėmis pragyvenimo išlaidomis, žemesne studijų kaina, lyginant Lietuvą su kitomis Europos Sąjungos šalimis. Atskiros publikacijos verta kitų Europos Sąjungos narių migracinė statistika, tiksliai skaitinėmis charakteristikomis iliustruojanti būtent Indijos piliečių atvykimą studijuoti į konkrečią šalį.

1 lentelė. Išduoti leidimai laikinai gyventi studijų pagrindu pagal pilietybę 2016-01-01–2020-12-28 laikotarpiu.

Pilietybė	2016	2017	2018	2019	2020-01-01/12-28	Viso
Indijos	373	476	488	408	296	2041
Baltarusijos	207	181	162	194	174	918
Ukrainos	130	160	205	181	221	897
Nigerijos	105	58	39	69	124	395
Izraelio	35	43	92	109	106	385
Turkijos	34	54	68	81	55	292
Rusijos	49	39	36	40	58	222

Šaltinis: duomenys gauti pagal specialią užklausą Migracijos departamentui 2020 m.

Anot Vyriausybės strateginės analizės centro (2017), Lietuvoje trūksta aukštos kvalifikacijos informacinių technologijų, ryšių sistemų, fizinių mokslų ir inžinerijos specialistų, o Indijos piliečiai renkasi būtent šias ar panašias studijų kryptis. Kaip žinia, imigruojantys jaunuoliai, dar siekdami išsilavinimo Lietuvoje, analizuoja galimybes sėsliai apsigyventi, priima sprendimus, kurie atliepia jų lūkesčius. Kokie tie lūkesčiai buvo prieš atvykstant į Lietuvą ir jau baigiant studijas bus aptariama kitame skyriuje.

Bendra tendencija: asmenų iš trečiųjų šalių imigracija į Lietuvą apibūdinama kaip linkusi augti – pastebimas imigrantų gausėjimas. Prognozuojama, jog Lietuvos darbo rinka susidurs su vis didėjančiais imigraciniais srautais. Visgi, šiuo metu didžiausia dalis imigruojančiųjų į Lietuvą yra darbo migrantai ir tik nedidelė dalis iš jų atvyksta studijuoti į Lietuvą. Atvykusieji studijuoti į Lietuvą susiduria su integracijos į darbo rinką problemomis, kadangi teisinė / įstatyminė bazė numato sąlygas ir ribojimus studentų darbui. Galima teigti, kad pasauliui globalėjant ir imigracijai neslopstant Lietuvoje kils vis įvairesnių problemų. Prielaidos apima tiek pirminius kalbinius barjerus valstybinėse įstaigose, tiek integracinių priemonių pritaikomumą imigrantams, kadangi Lietuva yra homogeniška šalis, neturinti daugiametės multikultūrinės piliečių sudėties ir kt.

3. Studijų tikslais į Lietuvą imigravusių asmenų integraciją į darbo rinką sąlygojantys veiksniai

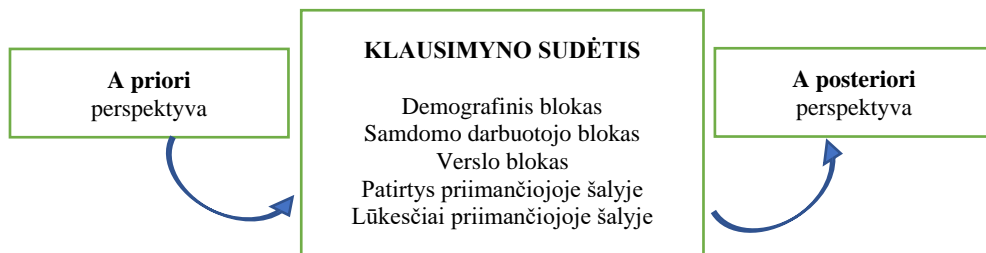
Tyrimo metodika. Tyrimui pasitelktas pusiau struktūruoto giluminio interviu metodas, naudojant nuotolinį ryšį internetu, vaizdo pokalbių programa „Skype“. 2020 m. rugpjūčio 7–25 dienomis, interaktyviu būdu apklausti 7 informantai, atitinkantys keletą kriterijų: Indijos pilietybė ir imigracijos į Lietuvą priežastis – studijos šalies aukštojo mokslo institucijoje. Laikantis tyrimo etikos, buvo užtikrinamas konfidencialumas ir anonimiškumas, neišskiriant

jokių galimos identifikacijos aspektų. Informantai identifikuojami ir koduojami raidėmis ir numeriu, pagal apklausos chronologinį eiliškumą (Nr. 1; Nr. 2 ir t. t.).

Straipsniui pasirinkta taikyti keletą perspektyvų: viena iš jų įvardijama *a priori* (lotyn. „pirminis/-ė“), o kita – *a posteriori* (lotyn. „galutinis“). *A priori* perspektyva žvelgia per imigravusių asmenų prisiminimų prizmę, išskiriami jų lūkesčiai prieš atvykstant arba ką tik atvykus į Lietuvą studijuoti. Ar jie tikėjo savo specialybės, kurios diplomo siekė, praktiškumu Lietuvoje, o galbūt kitose šalyse? Ar jų migraciniai lūkesčiai siejosi su Lietuva, ar ji turėjo ir likti tik tarpine – tranzitine – „stotele“? Tyrėją dominančios integracijos į darbo rinką Lietuvoje prielaidos, kuomet tik imigravęs asmuo atsineša savo patirtį, nuostatas, o vėlesnėje *a posteriori* perspektyvoje atsiskleidžia patirčių visuma jau po aukštojo mokslo baigimo ir finišo tiesiosios integracijai į darbo rinką.

Gauti empiriniai duomenys analizuoti schematiškai (2 pav.).

2 pav. Indijos piliečių imigracijos į Lietuvą edukaciniais tikslais empirinių duomenų analizės schema

A priori perspektyvoje informantai nurodė savo lūkesčius dar tik pradėdami studijas Lietuvoje, kuomet apie darbinės patirtis minčių buvo nedaug „*neturėjome supratimo, kokios specialybės paklausios Lietuvoje*“ (informantas nr. 3). Klausimai, susiję su darbine patirtimi, dažniausiai apsiribodavo atsakymu, jog darbinės patirties neturima (nr. 2: „*nesu nieko dirbęs anksčiau*“; nr. 5: „*esu padėjęs tėvams jų versle*“; nr. 7: „*buvau atlikęs darbinę praktiką*“), asmenys nurodė, jog tikėjosi susirasti darbą čia po studijų.

Šėšiais iš septynių atvejų, buvo tikimasi po studijų likti ir dirbti Lietuvoje: „*norėjau kurti čia verslą*“ (informantas nr. 5); „*Europoje įsitvirtinti buvo mano svajonė*“ (informantas nr. 6); „*buvau tikras, kad liksiu Lietuvoje dirbti savo atidarytoje kavinėje*“ (informantas nr. 4). Informantai buvo nusiteikę itin pozityviai prieš atvykdami ir jau įsikurdami Lietuvoje: „*draugai rado darbą, tai ir aš rasiu*“ (informantas nr. 3); „*ketinau ilgam laikui apsigosti ir likti Lietuvoje*“ (informantas nr. 1); „*norėjau likti bent 5–6 metams*“ (informantas nr. 2). Jauni ir veržlūs studentai, turintys nemažą tautiečių Lietuvoje bendruomenę, be didelio streso ar išankstinių baimių rinkosi studijas mūsų šalyje dėl jiems priimtinos studijų kainos (informantas nr. 4: „*nebrangios studijos*“) bei kokybės (informantas nr. 5: „*kokybė studijų tokia pati, o kaina žemesnė*“) ir gerokai žemesnių išlaidų pragyvenimui (informantas nr. 1: „*gyventi čia pigiau, lyginant su kitomis Europos šalimis*“, informantas nr. 6: „*nuomos kainos geros*“; informantas nr. 7: „*pigus pragyvenimo lygis*“). Vienas informantas (nr. 7) nurodė itin jam

priimtina klimata Lietuvoje – „*nuostabi gamta ir puikus oras, nešaltos žiemos*“. Prieš imigrudami į Lietuvą, asmenys tikėjosi likti ir sėsliai apsigyventi Lietuvoje bent 5–10 metų (nr. 1: „*bent 5 metams*“; nr. 2: „*maždaug 10 metų*“; nr. 3: „*5-10 metų*“; nr. 4: „*visam laikui*“).

Perspektyvų takoskyra. Informantai teigė, kad studijuojant neteko dirbti niekur, išskyrus praktikos atlikimą / savanorystę ir pavežėjimo paslaugų teikimą (nr. 2: „*atlikau savanorišką praktiką*“; nr. 7: „*dirbau Bolt*“). Finansinę paramą visais atvejais teikė tėvai. Du informantai dirbo papildomai (nr. 2, nr. 4). Buvo užduotas klausimas apie bendruomenę ir adaptaciją Lietuvoje, domino klausimai, susiję su paskatomis imigruoti studijų tikslais į Lietuvą, taip pat, ar kartu imigravo ir jų šeimos nariai. Informantai atskleidė, kad nei vienas iš jų neimigravo su artimaisiais ar giminaičiais (nr. 1: „*aš vienintelis imigravau į Lietuvą*“; nr. 2: „*kartu buvo draugai, nebuvo sunku prisitaikyti prie naujos šalies*“; nr. 5: „*normali adaptacija*“; nr. 7: „*problemų tikrai nebuvo*“). Informantai Indijos piliečių diasporą Lietuvoje įvardino kaip didelę, kurią sudaro apie 1700 asmenų (nr. 2), tačiau pabrėžė, kad tai ne visuomet yra teigiamas aspektas, kadangi prarandama galimybė „*komunikuoti su vietiniais*“ (informantas nr. 1).

A posteriori perspektyvoje atsiskleidžia informantų nusivylimai ir nepateisinti lūkesčiai, kadangi entuziastingai nusiteikę jauni žmonės neabejojo sėkminga integracija į darbo rinką, tačiau tai pavyko ne visiems. Štai informantas nr. 1 teigia, kad „*labai norėjau likti Lietuvoje, tačiau niekur neradau darbo, nors išsiunčiau dešimtis gyvenimo aprašymų*“; „*manau, kad su mano, kaip inžinieriaus profesija, rasti darbą Lietuvoje praktiškai neįmanoma*“. Informantas nr. 2 nurodo tą pačią profesijos pritaikomumo problemą – „*mano profesija, videomontavimas, visiškai nepaklausy, nieko nepavyko rasti, teko kraustyti į Švediją*“. Analogiškus darbo neradimo atvejus nurodo ir kiti informantai, išskyrus du interviu dalyvius – nr. 4 „*po studijų atidariau kavinę Kauno mieste, sunku, bet įmanoma*“; nr. 2 „*dabar nedirbu, bet neabejoju, kad rasiu bent jau laisvos samdos darbų*“. Visgi, siekiant konkretizuoti informantų išskiriamas spragas, kylančias norint integruotis į darbo rinką Lietuvoje, kaip pagrindinės yra įvardijamos šios problemos: lietuvių kalbos nemokėjimas; įdarbinimo agentūrų / užimtumo tarnybų pasiekiamumo spragos; pandemijos COVID-19 pasekmės (saviizoliacija, mobilumo nebuvimas); komunikacijos su lietuviais stygius sklandžia anglų kalba; neutrali universiteto pozicija integracijos į darbo rinką klausimais; itin menkas atlygis už darbą imigrantams; nekvalifikuotų darbų pasiūlymai, neatitinkantys įgyto išsilavinimo.

Visi tyrimo dalyviai teigia, kad rekomenduotų vykti studijuoti į Lietuvą ir kitiems savo tautiečiams, o jų integracija į darbo rinką priklausys nuo jų darbinės sferos ir specialybės pritaikomumo šalyje. Informantai apibūdina lietuvius kaip draugiškus ir labai paslaugius žmones, į kuriuos visada gali kreiptis pagalbos. Pati kultūra, informantų požiūriu, yra priimtina ir vertinama palankiai (nr. 6: „*kultūra turi panašumų su mūsų*“; nr. 5: „*labai gera kultūrinė terpė*“; nr. 2 „*rami ir taiki tauta*“). Visgi, baigusieji studijas ir neradę darbo Lietuvoje, vis dar tikisi jį rasti netgi išvykę iš Lietuvos: „*pasiūlyta gera pozicija sugundyti mane grįžti atgal*“ (Nr. 1) bei rekomenduotų atvykti į šalį ir kitiems Indijos piliečiams „*labai rekomenduoju vykti bent jau studijuoti į Lietuvą*“ (nr. 4). Kaip pasilikti Lietuvoje skatinančius motyvus, informantai išskiria atsinaujinančią ir tobulėjančią miestų infrastruktūrą, gausėjan-

čia anglakalbių bendruomenę tarp lietuvių, vis palankesnę lietuvių požiūrį į rasines skirtybes, supratingumą ir paslaugumą.

Išskirtinių įvykiu išskiriama pasaulinė COVID-19 pandemija, kuomet migrantai visame pasaulyje susidūrė su judumo, tam tikrų baimių ir netgi diskriminaciniais iššūkiais (Kindzeka, 2020). Tyrime dalyvavę informantai taip pat teigė, kad kilo tam tikrų nepatogumų: „*bute, kur nuomojamės, kaimynai stengėsi laikytis atstumo nuo mūsų*“ (nr. 5); „*gatvėje praeivių žvilgsniai buvo kiek kitokie nei įprastai*“ (nr. 3); „*manau, kad buvo problemų su sveikatos įstaigų pasiekiamumu, nebegalėjom eiti į universitetą, buvo labai keistas laikotarpis*“ (nr. 6); „*prireikus notaro paslaugų, buvo itin sunku rasti asmenis, šnekančius angliškai, jie tiesiog mane nesuprasdavo, ignoruodavo, numesdavo telefono skambučių*“ (nr. 1).

Aptarimas. Straipsnio problemai pagrįsti analizuotas imigracijos teorinis kontekstas, taip pat politikos bei statistikos gairės. Vienas pagrindinių imigracijos politikos įstatymų „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ riboja imigravusių studentų integraciją į darbo rinką. Daroma prielaida, kad šis įstatyminis punktas nuo pat studijų Lietuvoje pradžios užkerta kelią studentų motyvacijai integruotis į darbo rinką, kai tuo pat metu lietuviai studentai tokių apribojimų neturi.

Baigę studijas imigrantai turi galimybę gauti laikiną leidimą gyventi Lietuvoje, procesas paprastėja, jei dirbamas aukštos kvalifikacijos darbas. Šiuo atveju, jei Indijos piliečiai imigruoja būtent su tikslu studijuoti ir įgyja aukštojo mokslo diplomą, jie yra potencialūs aukštos kvalifikacijos darbuotojai srityse, kur Lietuvos darbo rinka patiria žmogiškojo kapitalo trūkumą. Visgi, susiduriama su kliūtimis pradedant institucijų, baigiant verslo nepasiruošimu įdarbinti / konsultuoti imigravusį asmenį. Susiduriama su komunikacijos spragomis dėl anglų kalbos neprieinamumo paslaugų sektoriuje. Būtent komunikacijos anglų kalba nebuvimas bei paralelinio problemos sprendimo – siūlymo mokytis lietuvių kalbos – tyrimo dalyviai pasigedo. Informantus stebino darbdavių siūlomi atlyginimo dydžiai už aukštos kvalifikacijos darbą, kadangi jie mažai skyrėsi nuo nekvalifikuotų darbų savo dydžiu.

Išvados

Migracijos, tuo pačiu ir imigracijos, sąvokos autorių pateikiamos skirtingai, o pati imigracija dažnu atveju reiškia procesą, kuomet atvykstama į priimančiąją šalį su tikslu joje apsigyventi. Teisiniame diskurse, pabrėžiamas imigracijos legalumo aspektas, pasižymintis tikslų skirtybėmis: edukacinė / mokslo; šeimos susijungimo; darbo; verslo; mokslinės / tiriamosios veiklos migracija.

Pastebima tendencija, kad imigracija į Lietuvą yra linkusi didėti. Netgi per pasaulinę COVID-19 pandemiją, imigraciniai procesai kito nedaug, o apribojus tarpvalstybinį judumą, imigracijos į Lietuvą srautai išliko daugiau mažiau pastovūs. Dažniausiai į Lietuvą imigruojama darbo tikslais ir tik nedidelė procentinė išraiška atvykusiųjų yra studijų, t. y. mokslo, imigrantai. Didžiausia dalis atvykusiųjų studijuoti yra Indijos piliečiai, tačiau dažnu atveju Lietuva tėra tik tarpinė stotelė aukštojo mokslo įgijimui. Po studijų baigimo, įgiję aukštą kvalifikaciją, Indijos piliečiai persikelia sėsliai apsigyventi į kitas Europos Sąjungos šalis, kas reiškia, jog integruojasi į tų šalių darbo rinką ir kuria pridėtinę, aukštos kvalifikacijos darbo jėgą, vertę svetur.

Paradoksalu, kad viešajame ir moksliniame diskurse minima Lietuvos demografinė krizė, darbo rinkos nepajėgumas užpildyti aukštos kvalifikacijos specialistų poreikį menkai koreliuoja su įstatymine baze bei politiniais sprendimais. Nuo pat atvykimo į Lietuvą pradžios, imigrantai susiduria su ribojimais ir diskriminacine įvardintina įstatymine spraga, kuri slopina jų profesinį / darbinį potencialą, saviraišką ir pačią integraciją į darbo rinką.

Atliekant tyrimą išryškėjo, jog studijų tikslais į Lietuvą imigravusių asmenų integraciją į darbo rinką sąlygojantys ir skatinantys veiksniai yra šie: galimybė mokytis lietuvių kalbos kursuose; Užimtumo tarnybos bei įdarbinimo agentūrų paslaugų optimizavimas anglakalbiamis imigrantams; *alma mater* (aukštojo mokslo įstaigų) vaidmens gerinimas studentų integracijoje į darbo rinką / pagalba darbo paieškoje / kuravimas; darbo užmokesčio didinimo klausimai atsižvelgiant į turimą išsilavinimą.

Pabrėžiama augančių imigracinių srautų tendencija, su galimybe skatinti tolimesnę mokslinę polemiką studijų tikslais atvykusių imigrantų integracijos, kaip potencialios aukštos kvalifikacijos darbo jėgos pritraukties, klausimais.

Literatūra

- Amit, K. (2010). Socioeconomic integration of second generation immigrants in Israel: Examining alternative ethnic classifications. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 8 (1), p. 50–75.
- Bloemraad, I. (2007). Unity in diversity?: Bridging Models of Multiculturalism and Immigrant Integration. *Du Bois Review: Social Science Research on Race*, 4 (2), p. 317–336.
- Cambridge Dictionary. Immigration. Prieiga internete: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/immigration> (žiūrėta: 2020-08-09).
- Cholewinski, R. (2002). Family Reunification and Conditions Placed on Family Members: Dismantling a Fundamental Human Right. *European Journal of Migration and Law*, 4 (3), p. 271–90.
- Čepeliauskaitė, G. (2018). Efektyvios imigrantų integracijos politikos analizė Lietuvoje: patirtis ir problemos. *Viešojoji politika ir administravimas*, 17 (3), p. 421–438.
- Didžgalvytė, M. (2018). *Aukštos kvalifikacijos darbuotojų imigracijos poveikio šalies darbo rinkai vertinimas migracijos politikos kontekste*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Duncan, B., Trejo, S. J. (2018). Identifying the later-generation descendants of US immigrants: Issues arising from selective ethnic attrition. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 677 (1), p. 131–138.
- Europos prieglobsčio, sienų ir imigracijos teisės vadovas. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, Europos Taryba. 2014.
- Freeman, G. P. (1978). *Immigrant Labor and Racial Conflict in Industrial Societies: The French and British Experience*. Princeton: Princeton University Press.
- Hollifield, J. F. (1998). Migration, Trade and the Nation-State: The Myth of Globalization. *UCLA Journal of International Law and Foreign Affairs*, 3 (2), p. 595–636.
- Honohan, I. (2009). Reconsidering the Claim to Family Reunification in Migration. *Political Studies*, 57 (4), p. 768–787.
- Hout, M. (2012). Social and Economic Returns to College Education in the United States. *Annual Review of Sociology*, 38, p. 379–400.

- Kindzeka, M. E. (2020). COVID-19 spread provokes anti-foreigner, anti-diaspora sentiment in Cameroon. *VOA News*, 23 March 2020.
- Kirelienė, I. (2015). *Reemigracijos politika Lietuvoje: išeivių iš Lietuvos grįžtamosios migracijos skatinimas*. Magistro darbas. Kauno technologijos universitetas.
- Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties*. Priimtas 2004-04-29, Nr. IX-2206. Nauja redakcija 2020-02-01.
- Matiušaitytė, R. (2003). Darbo jėgos migracija Europos Sąjungoje ir Lietuvoje. *Ekonomika*, 63, p. 41–48. Migracijos departamentas. (2020). Migracijos tendencijos.
- Vyriausybės strateginės analizės centras. (2017). Užsienio studentai Lietuvoje: ar gebame išlaikyti Lietuvoje? Prieiga internete: <https://strata.gov.lt/images/leidiniai/uzsienieciai.pdf> (žiūrėta: 2020 m. gruodžio 1 d.).
- Vyriausybės strateginės analizės centras. (2020). Užsieniečiai absolventai 2014–2019 m. Prieiga internete: <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/zmogiskojo-kapitalo-politika/20200218-uzsienieciu-absolventu-apzvalga.pdf> (žiūrėta: 2020 m. gruodžio 1 d.).
- Oficialiosios statistikos portalas. Prieiga internete: [https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=dfcd5d01-2e14-42d9-b6b5-0bb2ac1ebfd#/#](https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=dfcd5d01-2e14-42d9-b6b5-0bb2ac1ebfd#/) (žiūrėta: 2020 m. rugsėjo 19 d.).
- Schmitz, P. G. (2003). Psychosocial Factors of Immigration and Emigration: An Introduction. In: Adler, L. L., Gielen, U. P. (eds.), *Migration: Immigration and Emigration in International Perspective*. United States of America: Greenwood Publishing Group, p. 23–51.
- Simanauskaitė, G., Merkytė, M. (2015). *Užsieniečių iš ne ES šalių priėmimas ir integracija Lietuvos Aukštosiose mokyklose: iššūkiai, problemos, sprendimai*. JKK kurk Lietuvai.
- Smith, J. S. (2017). Characterizing contemporary US immigration: three types of rural Mexican migrants. Cambio Center at the University of Missouri. Prieiga internete: <https://mospace.umsystem.edu/xmlui/handle/10355/60970> (žiūrėta: 2020 m. rugsėjo 19 d.).
- Valenta, O., Drbohlav, D. (2018). Longitudinal and spatial perspectives on the mismatch of tertiary educated migrant workers in the Czech labour market: The case of Ukrainians. *Moravian Geographical Reports*, 26 (4), p. 255–272.
- Žibas, K. (2007). Darbo imigracija į Lietuvą: situacijos analizė, *OIKOS: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 4, p. 16–30.
- Žibas, K. (2012). Baltarusiai, rusai ir ukrainiečiai Lietuvoje: nuo imigrantų iki ateities piliečių, *Etniškumo studijos*, 1–2, p. 145–177.
- Žibas, K., Platačiūtė, V. (2009). Lietuvos imigracijos politika ir trečiųjų šalių piliečių integracijos prielaidos, *Etniškumo studijos*, 2, p. 40–53.

EDUCATION-BASED IMMIGRATION TO LITHUANIA: INDIAN STUDENTS EXPECTATIONS FOR INTEGRATION TO LABOUR MARKET

Indrė KIRELIENĖ

Labour Market Research Institute of LSRC

A. Goštauto st. 9, LT-01108 Vilnius

E-mail: indre.kireliene@lstc.lt

Summary. Immigration frequently denotes the process of coming to the host country with the purpose of staying there. In juridical discourse, the emphasis is placed on the legality of immigration, which is characterized by differences in objectives: education/science; family reunification; work; business; migration of scientific/research activities. Most often, immigrants are immigrating to Lithuania for work purposes, and only a small percentage of arrivals are immigrants who have come for education-based purposes. The most massive proportion of those who come to study are Indian citizens, but after graduation and gaining a high qualification, individuals move to live in other countries. The empirical study was based on qualitative data, based on interviews from 2020. The results of the study reveal that factors leading to integration into the labour market are these: the possibility to learn Lithuanian language/courses; optimising the services of employment agencies for English-speaking immigrants; improvement of the role of alma mater (higher education institutions) in the integration of students into the labour market (job search/mentoring); skilled workers wage increase. However, from the very beginning of their arrival in Lithuania, immigrants face restrictions and discriminatory legal loopholes that inhibit their professional / working potential, self-expression and integration into the labour market itself.

Keywords: immigration, immigrant integration, labour market, student migration.